

تعاون، سال بیست و یکم، دوره جدید، شماره ۱، بهار ۱۳۸۹

نقش راهکارهای اجتماعی در افزایش بهره‌وری و کارایی در تعاونیهای تولید گندم

مطالعه موردی استان خراسان جنوبی در سال ۱۳۸۶

مهدیه سالاری^۱، دکتر جواد محمدقلی‌نیا^۲

چکیده

از آنجا که دلیل اصلی تشکیل تعاونیهای تولید روستایی، اصلاح ساختار نامطلوب نظام بهره‌برداری کشاورزی و توسعه متوازن روستایی است، در مطالعه حاضر اثر راهکارهای اجتماعی بر پیشرفت تعاونیهای تولید گندم بررسی شده است.

تحقیق حاضر میدانی و از نوع توصیفی-همبستگی است. کارشناسان فعال در تعاونیهای تولید استان (۳۷ نفر) جامعه آماری تحقیق را تشکیل می‌دهند. روایی پرسشنامه با کسب نظر گروهی از کارشناسان و استادان ترویج و آموزش کشاورزی تأیید شد. با توجه به ضریب محاسبه شده برای آزمون آلفای کرونباخ (۰/۸۶)، اعتبار پرسشنامه نیز به تأیید رسید.

e-mail:salari_mahdieh@yahoo.com

۱. کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی

۲. مدرس دانشگاه و مشاور معاونت پژوهش، آموزش و کارآفرینی تعاونیها، وزارت تعاون

e-mail:mohammadgholinia@yahoo.com

نتایج نشان داد که در میان راهکارهای اجتماعی، نوع همکاری مدیر عامل با اعضای تعاونی، عامل توزیع نهاده و کارگاه های آموزشی و ترویجی مهمترین راهکارهای اجتماعی اثرگذار بر کارکرد تعاونیهای تولید روستایی به شمار می آیند. همچنین میان متوسط سالانه تولید گندم تعاونیها و عامل مشارکت اعضا ارتباط مثبت و معنی دار وجود دارد.

کلیدواژه‌ها:

تعاونی تولید روستایی، راهکار اجتماعی، گندم، خراسان جنوبی

مقدمه

در ایران ۶۷٪ زمینهای کشاورزی در شرایط آب و هوایی مختلف به کشت گندم اختصاص دارد و با توجه به جمعیت ۷۰ میلیون نفری و مصرف سرانه ۲۰۰ کیلوگرمی گندم در سال، کشور نیازمند حدود ۱۲ میلیون تن گندم می باشد. همچنین در شرایط کشوری همانند ایران، گندم نوعی کالای راهبردی است که می تواند به عنوان ابزاری سیاسی جهت رشد اقتصادی کشور به کار رود (صامتی، ۱۳۷۵). از این رو محصولات راهبردی چون گندم در امنیت ملی و امنیت غذایی کشور نقش کلیدی و حیاتی ایفا می کنند و هدف برنامه توسعه، رسیدن به خودکفایی این نوع محصولات است. از آنجا که تعاونیهای تولید روستایی ضمن حفظ و توجه به مالکیت فردی، قادر به استفاده از مدیریت و مشارکت افراد در روند اداره فعالیتها می باشند می توانند بستر و زیربنای مناسبی جهت حمایت از تشکلهای کوچک تولیدی کشاورزان و افزایش در بخش تولید و نیل به خودکفایی یادشده باشند.

در واقع تعاونیهای تولید روستایی بستر و زیربنای مناسبی جهت حمایت از هر نوع ساختار و تشکلهای کوچک تولیدی، خدماتی و اجتماعی کشاورزی در راستای کاهش برخی از مشکلات منطقه می باشند. در این زمینه ارتقای نقش تعاونیهای تولید روستایی خود به افزایش تولید کمک به سزایی می نماید. به همین منظور در این مطالعه، راهکارهای اجتماعی

مؤثر بر ارتقای نقش تعاونیهای تولید و تأثیر مشخصات واحدهای بهره برداری در این باره بررسی شده است. این راهکارهای اجتماعی در سه گروه عامل مشارکت اعضا، عامل درک بهره برداران از وظایف تعاونی تولید و عامل فعالیت آموزشی و ترویجی بررسی و هر یک از گروه های مذکور نیز در چند زیر گروه یا متغیر ارزیابی گردیده اند.

مطالعات متعددی در زمینه نقش و اهمیت راهکارهای اجتماعی در ارتقای تعاونیها صورت گرفته است که در زیر به برخی از آنها به اختصار، اشاره می شود.

عبداللهی (۱۳۷۷) در تحقیق خود بیان می دارد که مطالعه تاریخی همکاریهای سنتی از زمانهای دور تاکنون نشاندهنده نوعی تحول و دگرگونی در شکل، محتوا و سازمان آنهاست. در واقع اساس شکل گیری شرکتهای تعاونی تولید کشاورزی، همکاریهای سنتی در بخش کشاورزی است. همچنین به گفته ازکیا (۱۳۸۲)، تعاونی تولید نوعی نظام بهره برداری مبتنی بر تعاون است که در آن بهره برداران با کشت یکپارچه و با حفظ مالکیت فردی به تولید و زراعت جمعی می پردازند. رابط (۱۳۸۴) هدف از تشکیل تعاونیهای روستایی را بهره برداری مطلوب و کارا از زمینهای کشاورزی و سایر منابع می داند. کالکینگ (Calking, 2005) بر ضرورت تبادل آرا بین زارعان مشکل دار و راه حل دار، به منظور کمک به یکدیگر و جستجوی راهکارهای مشترک برای تولید، بازاریابی و بهبود وضعیت معیشت، صحه می گذارد.

اسلامی (۱۳۸۶) معتقد است در تعاونیهای تولید روستایی، روابط اجتماعی باید بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد، زیرا در حکم یک پیش شرط اصلی برای ارتقای نقش اعضاست. درویشی نیا (۱۳۷۹) در تحقیق خود نشان داد که بین میزان مشارکت اعضا و موفقیت شرکتهای تعاونی تولید روستایی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد و لازمه موفقیت شرکتهای همکاری و مشارکت اعضا در امور تعاونیهاست.

نتایج مطالعه روحانی (۱۳۷۸) نشان داد که تأثیر آگاهی بهره وران از کارکرد شرکت تعاونی، یکی دیگر از عوامل مؤثر بر افزایش بهره وری نیروی انسانی در تعاونیهای تولید است.

مالیم (Malayim, 2003) در مطالعه‌ای روی مشکلات تعاونیهای تولید در کشور ترکیه، ضعف آموزش و تحقیقات را مهمترین چالش این نظام بهره‌برداری می‌داند و توصیه به تقویت آن دارد. مرکز مطالعات تعاونی دانشگاه «ویسکانسین» نیز ضعف آموزش اعضای تعاونیها برای رو به رو شدن با فناوری نوین و سازگار شدن با آن را از مهمترین موانع رشد تعاونیها می‌داند (UWCC, 2006).

نتایج مطالعه اهرن (Aherm, 2002) نشان می‌دهد داشتن یک گروه مدیریتی و پیش‌بینی‌های تولیدی و آتی می‌تواند یک شرکت تولیدی گندم را به یک شرکت سودآور تبدیل نماید.

با توجه به مطالب ذکر شده، ضعف آموزش و تحقیقات، محدودیت سرمایه و عدم استفاده از فناوریهای نوین و یا سازگار شدن با آن، از عوامل تضعیف تعاونیهای تولید می‌باشند و مشارکت اعضا در روابط اجتماعی باید بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد. به عبارت دیگر بی توجهی به فعالیتهای اجتماعی مختلف یا راهکارهای اجتماعی برای ارتقای تعاونیهای تولید، از عوامل مؤثر بر کارایی تعاونیهای تولید می‌باشد. بر همین اساس و با توجه به سهم بالای سطح زیرکشت گندم در استان خراسان جنوبی و مشکلات طبیعی و اقتصادی گندمکاران استان، بهبود عملکرد تعاونیهای تولید روستایی به منظور افزایش تولید و بهبود معیشت کشاورزان، از مهمترین دغدغه‌های بخش تعاون در این استان می‌باشد. از این رو در تحقیق حاضر سعی شده است به بررسی و شناخت راهکارهای اجتماعی مؤثر بر افزایش سطح بهره‌وری و کارایی تعاونیهای تولید گندم در استان خراسان جنوبی پرداخته شود. راهکارهای اجتماعی منتخب شامل نقش افزایش مشارکت اعضا در اداره امور تعاونی، افزایش سطح آموزش و آگاهی اعضای تعاونی از اهداف و کارکرد تعاونی تولید و نقش فعالیتهای ترویجی می‌باشد.

روش تحقیق

در تحقیق حاضر کارشناسان تعاونیهای تولید روستایی استان خراسان جنوبی به عنوان جامعه آماری (۳۷ نفر) انتخاب شدند. از آنجا که هدف این تحقیق بررسی راهکارهای

اجتماعی مؤثر بر ارتقای نقش تعاونیهای تولید روستایی در تولید محصول گندم در خراسان جنوبی می باشد، از جهت شرایط مورد مطالعه، تحقیق حاضر کاربردی، گذشته نگر و کمی است و روش تحقیق از نوع توصیفی همبستگی می باشد. برای انجام مرحله مطالعات نظری و تحقیق کیفی از شیوه اسنادی و برای انجام مرحله کمی از شیوه میدانی و تکمیل پرسشنامه استفاده شده است. روایی پرسشنامه با کسب نظر گروهی از کارشناسان و استادان ترویج و آموزش کشاورزی تعیین شده و ضریب اعتبار پرسشنامه با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۶ به دست آمده است.

متغیرهای مستقل شامل ویژگیهای واحد بهره برداری منطقه است و راهکارهای اجتماعی مؤثر بر ارتقای نقش تعاونیها در افزایش تولید گندم متغیر وابسته می باشند. در جدول ۱، متغیرها و مقیاس آنها نشان داده شده اند.

جدول ۱. متغیرها و مقیاس آنها

نام عامل	ردیف	نام متغیر	مقیاس
مشخصات واحد بهره برداری	۱	تعداد بهره بردار عضو تعاونی	فاصله ای
	۲	تعداد گندمکار عضو تعاونی	فاصله ای
	۳	میزان سطح زیر کشت گندم تعاونی	فاصله ای
	۴	میزان متوسط تولید در هکتار گندم تعاونی	فاصله ای
	۵	میزان متوسط تولید سالانه گندم تعاونی	فاصله ای
راهکارهای اجتماعی	۶	عامل مشارکت اعضا (شامل ۱۱ متغیر)	رتبه ای
	۷	عامل نوع درک و برداشت بهره برداران از وظایف تعاونی (شامل ۱۲ متغیر)	رتبه ای
	۸	عامل فعالیتهای آموزشی و ترویجی (شامل ۱۸ متغیر)	رتبه ای

مأخذ: یافته های تحقیق

همان طور که در جدول ۱ مشاهده می شود، در دسته راهکارهای اجتماعی، عامل مشارکت اعضا شامل متغیرهایی است که کیفیت و کمیت مشارکت و عوامل مؤثر بر مشارکت را مورد

بررسی قرار می‌دهد. عامل نوع درک و برداشت بهره‌برداران از وظایف تعاونیهای تولید یکی دیگر از متغیرهای وابسته راهکارهای اجتماعی می‌باشد، که جهت تشخیص هر چه بهتر دیدگاه بهره‌برداران نسبت به کارکرد تعاونیهای تولید انتخاب شده است. در این زمینه گویه‌های مطرح شده دیدگاه غالب را بررسی می‌نماید. آخرین متغیر مستقل در زمینه راهکار اجتماعی، فعالیتهای آموزشی و ترویجی است که منجر به رشد تعاونیهای تولید و افزایش سطح دانش و اطلاعات تخصصی بهره‌برداران می‌شود. گویه‌های مطرح شده در این زمینه، فعالیتهای آموزشی و ترویجی را در سطوح کمی و کیفی مورد بررسی قرار می‌دهد.

در مرحله اول، با استفاده از ضریب تغییرات، متغیرهای موجود در هر یک از عوامل متعلق به راهکارهای اجتماعی با یکدیگر مقایسه و اولویت بندی می‌شوند. ضریب مذکور شاخص نسبی و مستقل از واحد اندازه گیری می‌باشد و از تقسیم انحراف معیار بر میانگین نمونه به دست می‌آید.

نحوه محاسبه انحراف معیار (σ) به صورت زیر است:

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum f_i (X_i - \mu)^2}{N}} = \sqrt{\frac{\sum f_i X_i^2}{N}} \quad (1)$$

که در آن N ، μ ، X_i ، f_i به ترتیب فراوانی مشاهدات، میزان متغیر، میانگین مقادیر متغیر و تعداد افراد جامعه آماری می‌باشد. از آنجا که دامنه و واحد اندازه گیری متغیرها در هر یک از عوامل متعلق به راهکارهای اجتماعی با هم برابر نیستند، از ضریب تنوع یا ضریب پراکندگی (CV) برای مقایسه متغیرهای موجود استفاده شد. ضریب پراکندگی، که انحراف معیار نسبی یا پراکندگی نسبی نیز نامیده می‌شود، نشان می‌دهد که میزان پراکندگی چند درصد میانگین است:

$$CV = \frac{\sigma}{\mu} \times 100 \quad (2)$$

که σ و μ به ترتیب انحراف معیار و میانگین نمونه است.

پس از اولویت بندی متغیرهای موجود در هر یک از عوامل راهکارهای اجتماعی، ضریب همبستگی میان متغیرهای دارای اولویت اول با متغیرهای مستقل تحقیق در نرم افزار

SPSS محاسبه شد. با استفاده از رابطه زیر ضریب همبستگی میان دو متغیر X و Y محاسبه

$$r = \frac{\sum XY - \frac{\sum X \sum Y}{n}}{\sqrt{[\sum X^2 - (\sum X)^2/n] \cdot [\sum Y^2 - (\sum Y)^2/n]}}$$

گردید:
(۳)

پس از برآورد ضرایب همبستگی با استفاده از فرض صفر و فرض خلاف صفر، معنی دار بودن اثر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته (اثر راهکار اجتماعی منتخب بر ارتقای نقش تعاونیها در افزایش تولید گندم) بررسی شد:

$$H_0: r = 0$$

$$H_1: r \neq 0, -1 \leq r \leq +1$$

در رابطه فوق چنانچه H_1 یا فرض مخالف صفر پذیرفته شود، رابطه معنی دار میان متغیر مستقل تحقیق و اثر راهکارهای اجتماعی بر ارتقای نقش تعاونیها در افزایش تولید گندم وجود دارد. چنانچه سطح احتمال (P_{value}) برای ضریب همبستگی محاسبه شده کمتر از سطح $0/05$ باشد، فرض صفر پذیرفته نمی شود یا فرض مخالف صفر پذیرفته می شود.

نتایج و بحث

یافته‌ها نشان داد بیشترین تعداد جامعه آماری تحقیق حاضر را مردان دارای تحصیلات لیسانس و گرایش زراعت و همچنین رده سنی بالای ۳۰ سال تشکیل می دهند. متوسط سابقه کاری در این جامعه بالغ بر ۳ سال می باشد. رشته تحصیلی اکثر کارشناسان مشغول به فعالیت در تعاونیهای تولید مرتبط با این حوزه می باشد. میزان درآمد کارشناسان از تعاونیهای تولید مبین وضعیت مالی نامطلوب تعاونیها می باشد. از مجموع ۲۲۱۸۸ نفر بهره بردار عضو تعاونی تولید روستایی، بیش از $\frac{2}{3}$ گندمکارند و مجموعاً حدود ۱۰۰۸ هکتار از اراضی تحت نظارت تعاونی تولید زیر کشت گندم می باشد. بالغ بر ۷۰ درصد کشاورزان استان عضو تعاونیهای تولید می باشند و مابقی به صورت فردی فعالیت کشاورزی انجام می دهند. کشت عمده بیش از ۸۰ درصد از بهره برداران عضو تعاونی تولید نیز گندم است.

اولویت بندی گویه ها در جدول ۲ نشان می دهد که در دسته راهکارهای اجتماعی (عامل مشارکت اعضا) نوع همکاری مدیر عامل با اعضای تعاونی و همچنین میزان اهمیت دادن به تصمیمات اعضا و استفاده از پیشنهادها در فرایند کاری تعاونی تولید به ترتیب دارای بیشترین اهمیت می باشند.

جدول ۲. اولویت بندی متغیرهای عامل مشارکت اعضا

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	آماره
			متغیر
۴	۲۰/۰۵	۰/۶۸	میزان مشارکت اعضا با ارکان تعاونی (کمیت مشارکت)
۶	۲۳/۲۷	۰/۷۱	کیفیت مشارکت اعضا در تعاونی
۱۱	۳۱/۸۳	۰/۹۹	میزان سهم اعضا در تعاونی تولید (مشارکت در مالکیت)
۲	۱۷/۴۱	۰/۵۸	میزان اهمیت دادن به تصمیمات اعضا و استفاده از پیشنهادها در فرایند کاری تعاونی تولید (مشارکت در مدیریت)
۹	۲۸/۳۰	۰/۷۷	سطح آگاهی و دانش بهره برداران در خصوص مزایای مشارکت در تعاونی
۵	۲۰/۷۷	۰/۶۴	میزان اعتماد بهره برداران به کارکردها و اهداف تعاونیهای تولید
۷	۲۴/۵۹	۰/۷۵	میزان سابقه عضویت بهره برداران در تعاونی تولید
۳	۱۹/۰۶	۰/۶۵	میزان رضایت اعضا از خدمات دریافتی از تعاونی تولید
۱	۱۵/۲۳	۰/۵۵	نوع همکاری مدیر عامل با اعضای تعاونی (اعمال مدیریت مشارکتی)
۱۰	۳۱/۱۷	۰/۷۷	میزان ارتباط و تعامل بهره برداران با اعضای سایر تعاونیهای تولید
۸	۲۶/۱۵	۰/۸۵	در نظر گرفتن مکانی جهت حضور و تبادل نظر و بحث بین اعضا و ارکان در تعاونی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مقیاس: ۱=هیچ و خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد

در بررسی متغیرهای عامل نوع درک و برداشت بهره برداران از وظایف تعاونیهای تولید، توزیع نهاده مهمترین اولویت است و انعکاس مشکلات کشاورزان به مراجع بالاتر و دفاع از حقوق اعضای تعاونی در اولویت دوم اهمیت قرار دارد (جدول ۳).

جدول ۳. اولویت بندی متغیرهای عامل نوع درک و برداشت بهره برداران از وظایف

تعاونیهای تولید

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	آماره‌ها
			متغیر
۱	۱۵/۲۳	۰/۵۵	توزیع نهاده
۳	۱۹/۰۴	۰/۶۴	ارائه خدمات ماشین آلات
۴	۲۱/۲۲	۰/۷۳	کمک به افزایش تولید محصول
۱۲	۳۵/۹۵	۱/۰۵	کمک به اخذ وام و تسهیلات بانکی
۷	۲۸/۶۶	۰/۸۶	ارائه آموزشهای ترویجی لازم به اعضا
۵	۲۸/۲۸	۰/۸۴	یکپارچه سازی اراضی کشاورزی
۱۰	۳۰/۴۶	۰/۹۲	افزایش درآمد سرانه اعضا
۹	۳۰/۰۰	۰/۹۰	اجرای طرحهای زیربنایی مربوط به حوزه کشاورزی
۸	۲۹/۴۱	۰/۸۵	زمینه سازی جهت بازاریابی و فروش محصولات کشاورزی
۶	۲۸/۴۱	۰/۷۹	برنامه ریزی و پیشنهاد در خصوص نوع تولید اعضای تعاونی با توجه به شرایط منطقه و کشور
۲	۱۷/۷۲	۰/۶۴	انعکاس مشکلات کشاورزان به مراجع بالاتر و دفاع از حقوق اعضا
۱۱	۳۶/۶۰	۰/۹۷	احداث صنایع تبدیلی مورد نیاز اعضا

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مقیاس: ۱=هیچ و خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد

در مورد متغیرهای عامل فعالیتهای آموزشی و ترویجی نیز به ترتیب میزان تأثیر کلاسهای برگزار شده آموزشی و ترویجی در افزایش دانش و بینش و مهارت حرفه‌ای اعضای تعاونی و نیز مناسب بودن مکان برگزاری کلاسهای آموزشی و ترویجی مهمترین گزینه‌ها بوده اند (جدول ۴).

جدول ۴. اولویت‌بندی متغیرهای عامل فعالیتهای آموزشی و ترویجی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	آماره‌ها
			متغیر
۱	۱۶/۱۲	۰/۵۹	میزان تأثیر کلاسهای برگزار شده آموزشی و ترویجی در افزایش دانش و بینش و مهارت حرفه‌ای اعضای تعاونی
۳	۱۸/۲۰	۰/۶۵	میزان تأثیر کلاسهای برگزار شده آموزشی و ترویجی جهت رفع مشکلات اعضای تعاونی
۷	۲۰/۳۶	۰/۶۸	میزان تأثیر کلاسهای برگزار شده آموزشی و ترویجی در افزایش بهره‌وری کار و افزایش عملکرد
۱۱	۲۲/۲۲	۰/۶۸	نیازسنجی صحیح و مشارکتی به منظور شناسایی نیازهای آموزشی و ترویجی اعضا
۹	۲۱/۷۸	۰/۶۶	بهینه بودن زمان برگزاری کلاسهای آموزشی و ترویجی
۲	۱۷/۵۰	۰/۵۹	مناسب بودن مکان برگزاری کلاسهای آموزشی و ترویجی
۴	۱۸/۹۹	۰/۶۴	تناسب موضوعات و محتوای کلاسهای آموزشی و ترویجی با نیازهای بهره‌برداران
۱۴	۲۴/۲۲	۰/۷۳	استفاده از ابزار و روشهای مناسب آموزشی در کلاسهای آموزشی و ترویجی برگزار شده
۱۵	۲۴/۶۰	۰/۷۸	به کارگیری در سالو دیگر افراد متخصص جهت آموزش اعضای تعاونی
۱۸	۲۷/۳۸	۰/۸۶	انتخاب و دسته‌بندی اعضا بر پایه سطح دانش و اطلاعات
۸	۲۱/۲۵	۰/۶۸	سطح مناسب ارتباط بین اعضای تعاونی با مروجان و مهندسان ناظر
۱۷	۲۵/۸۵	۰/۷۶	سطح تعاملات بهره‌برداران تعاونی با زارعان پیشروی عضو دیگر تعاونیهای تولید روستایی منطقه
۶	۱۹/۶۸	۰/۶۳	میزان تطابق برنامه‌های ترویجی با امکانات موجود گندمکاران عضو تعاونی

ادامه جدول ۴

۱۰	۲۱/۸۷	۰/۶۳	سطح کمی برنامه‌های ترویجی برگزار شده در منطقه برای اعضای تعاونی
۵	۱۹/۵۵	۰/۶۲	سطح کیفی برنامه‌های ترویجی برگزار شده در منطقه برای اعضای تعاونی
۱۲	۲۲/۷۴	۰/۷۸	بهنگام بودن برنامه‌های ترویجی برگزار شده برای اعضای تعاونی
۱۳	۲۳/۱۵	۰/۷۲	میزان حفظ تعادل برنامه‌های ترویجی در پشتیبانی توأمان از کلیه مراحل تولید
۱۶	۲۵/۰۸	۰/۷۱	میزان حفظ تعادل برنامه‌های ترویجی در پشتیبانی توأمان از ابعاد نرم افزاری و سخت افزاری مرتبط با گندم در تعاونیها

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مقیاس: ۱=هیچ و خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد

مقایسه میزان ضریب تغییرات متغیرها در جداول شماره ۳، ۲ و ۴ نشان می‌دهد که به طور کلی در دسته راهکارهای اجتماعی، متغیرهای اعمال مدیریت مشارکتی و توزیع نهاده دارای اولویت یکسان و اهمیت بیشتری از متغیر "میزان تأثیر کلاسهای برگزار شده آموزشی و ترویجی در افزایش دانش و بینش و مهارت حرفه‌ای اعضای تعاونی" می‌باشند.

در جدول ۵، با استفاده از رابطه ۳، ضریب همبستگی میان متغیرهای متعلق به راهکارهای اجتماعی که دارای اولویت اول هستند، و متغیر مستقل مشخصات واحد بهره‌برداری نشان داده شده است. سطح احتمال محاسبه شده برای ضرایب همبستگی در این جدول نشان می‌دهد که تنها سطح احتمال ضریب همبستگی میان متوسط تولید سالانه گندم و راهکار اجتماعی مشارکت اعضا کوچکتر از ۰/۰۵ می‌باشد. به عبارت دیگر تنها میان متوسط تولید سالانه گندم و راهکار اجتماعی مشارکت اعضا ارتباط معنی دار وجود دارد. یعنی با افزایش متوسط تولید سالانه گندم، اثر راهکار اجتماعی عامل مشارکت اعضا بر ارتقای نقش تعاونیها در تولید بیشتر گندم مهمتر خواهد بود.

معنی‌دار نبودن سایر ضرایب همبستگی نشان می‌دهد که در جامعه مورد بررسی همه پاسخها یکسان و یکدست هستند و هیچ کدام از مشخصات واحدهای بهره‌برداری تأثیری بر نقش راهکارهای اجتماعی در ارتقای بهره‌وری تعاونیهای تولید گندم ندارد.

جدول ۵. ضرایب همبستگی میان متغیر مستقل مشخصات واحد بهره برداری و متغیرهای راهکار اجتماعی

متوسط سالانه تولید گندم	متوسط تولید گندم در هکتار	سطح زیر کشت گندم	تعداد گندمکاران	تعداد بهره برداران	متغیر مستقل
					متغیر وابسته (اولویت اول راهکارهای اجتماعی)
۰/۳۶۶	۰/۲۸۱	۰/۳۱۹	۰/۲۷۹	۰/۲۲۶	عامل مشارکت اعضا
۰/۰۳۳	۰/۰۹۶	۰/۰۶۶	۰/۱۰۰	۰/۱۸۵	سطح احتمال
۰/۲۴۲	۰/۱۷۵	۰/۱۸۷	-۰/۰۳۸	-۰/۰۲۱	نوع درک و برداشت بهره برداران از وظایف تعاونیهای تولید
۰/۱۶۹	۰/۳۰۸	۰/۲۹۱	۰/۸۲۷	۰/۹۰۵	سطح احتمال
۰/۱۹۹	۰/۰۱۴	۰/۱۹۹	۰/۰۲۲	-۰/۰۶۱	فعالیت‌های آموزشی و ترویجی
۰/۲۵۹	۰/۹۳۵	۰/۲۵۹	۰/۸۹۸	۰/۷۲۹	سطح احتمال

مأخذ: یافته‌های تحقیق

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

استفاده از ضریب همبستگی و اولویت بندی گویه‌ها نشان داد که در میان راهکارهای اجتماعی مختلف اعمال مدیریت مشارکتی، توزیع نهاده و کلاسهای آموزشی و ترویجی دارای بیشترین اهمیت بوده و به عنوان راهکارهای منتخب در تحلیلهای بعدی استفاده می‌شوند. محاسبه ضرایب همبستگی میان مشخصات واحدهای بهره برداری و سه راهکار اجتماعی منتخب نشان داد که تنها متوسط سالانه تولید گندم می‌تواند اثر معنی داری بر افزایش تأثیر اعمال مدیریت مشارکتی در ارتقای بهره وری تعاونیهای تولید گندم داشته باشد. از این رو با به کارگیری اقداماتی مانند تأمین بموقع نهاده‌ها و حل و انعکاس مشکلات اعضا و برگزاری کلاسهای آموزشی-ترویجی مانند آموزش عملی به کشاورزان عضو در مکانی مناسب جهت کسب مهارت‌های مورد نیاز، می‌توان به رفع مشکلات اعضای تعاونی تولید روستایی کمک نمود. اقدامات فوق به ویژه در بحث توزیع نهاده‌ها، سبب اطمینان خاطر کشاورزان، ثبات قیمت نهاده‌ها و متعاقباً افزایش کارایی در تعاونیهای تولید خواهد شد.

همچنین با توجه به یافته ها، افزایش مشارکت اعضا و توجه به عوامل مؤثر بر آن می تواند به افزایش تولید در تعاونیهای تولید روستایی کمک فراوانی نماید.

منابع

۱. ازکیا، مصطفی (۱۳۸۲)، تحلیل مبانی و نظریه های نظام بهره برداری و روند تحول آنها با تأکید بر جامعه روستایی، ارائه شده در اولین همایش نظامهای بهره برداری کشاورزان در ایران، چالشها و چاره ها، تهران.
۲. اسلامی، محمد (۱۳۸۶)، انگاره هایی در جهت توانمندسازی شرکت های تعاونی تولید روستایی، دفتر نظام بهره برداری، تهران.
۳. رابط، علیرضا (۱۳۸۴)، ایجاد تعاونی های تولید روستایی یکی از اهداف توسعه روستایی: اولین کنفرانس ملی تعاون، اشتغال و توسعه، دانشگاه یزد.
۵. روحانی، سیاوش (۱۳۷۸)، بررسی عملکرد شرکتهای تعاونی تولید روستایی استان همدان، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال هفتم، شماره ۲، بهار، ۱۳۷۸.
۶. درویشی نیا، علی اصغر (۱۳۷۹)، ارزیابی میزان موفقیت شرکتهای تعاونی تولید روستایی در استان مازندران، پایان نامه کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
۷. صامتی، مجید (۱۳۷۵)، سوبسید گندم در ایران و اثرات اقتصادی حذف آن، وزارت امور اقتصاد و دارایی، معاونت امور اقتصادی، بهار ۱۳۷۵، تهران.
۸. عبداللهی، محمد (۱۳۷۷)، نظامهای بهره برداری در ایران، معاونت امور نظام بهره برداری، وزارت کشاورزی، تهران.
9. Malayim, Z.G. (2003), Cooperative, Yetkin Yayinlari, Ankara.
10. Calking Peter, Anh-Thungo (2005), The impact of farmer cooperatives on the standard of living of Cocoa producing villages in Ghana.

11. UWCC (2006), Farmers Cooperative and the City of Keota , LOWA : A Case Study, University of Wisconsin, Center for cooperative, Online: [http:// www.wics.edu/info/fra/keota.html](http://www.wics.edu/info/fra/keota.html).

12. Karin, Hakelius (1999), The role of trust in a farmer cooperative, Swedish University of Agricultural Sciences.

13. James J. Ahern (2002), The Economic Feasibility of Forming A California Wheat Cooperative, (PROQUEST).